

*¹Нурелова А. М. ²Ниномия Т.

^{1,2}Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы, Қазақстан
E-mail: ¹nurelova_assiyal@kaznu.edu.kz, ²s0430062.ninomiya@gmail.com

ЖАПОНИЯДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ НЕКЕ МИГРАЦИЯСЫНЫҢ ДАМУЫ

Аңдатпа. Зерттеу жұмысының мақсаты – Жапониядағы халықаралық некенің дамуына шолу жасап, осы тақырыпта жазылған әдебиеттерді жинап, халықаралық неке тарихын хронологиялық, географиялық контексте дамуын талдау. Зерттеудің негізгі бағыты-халықаралық неке миграциясы, оның даму үрдісі. Мақаланың жаңалығы - халықаралық неке миграциясын Жапонияның академиялық дискурсында пайда болғаннан бастап, осы күнге дейін дамуын, негізгі көшбасшы аймақтарды анықтап, талдау, міндеттері – мәліметтер базасында қолжетімді жапон, ағылшын тілдерінде жазылған әдебиеттерді жинау, жүйелеу, зерттеу бағыттарын анықтау. Зерттеу нәтижелерін Жапониядағы халықаралық неке тарихына, даму тенденциясына, трендтеріне шолу, талдау жасау кезінде қолдануға ұсынылады. Зерттеу тақырыбының дамуын анықтау үшін жапон, ағылшын тілдерінде жазылған әртүрлі аймақтардан келген неке мигранттарының мотивтерін, олардың қоғамға интеграциялануын, өмірлік стратегияларын, ауылдық аймақтардағы қалыңдықтарды, Жапонияның миграциялық саясатын, заңдарын зерттеген жапон және шетелдік зерттеушілердің 30-ға жуық жұмыстары жинақталып, талданды. Зерттеу әдіснамасы – шолу, жүйелеу, топтау, контент-анализ әдістері қолданылды. Мәліметтерді жинау, топтастыру, талдау нәтижесінде халықаралық неке миграциясының дамуы Жапониядағы, дүниежүзіндегі саяси, экономикалық, әлеуметтік жағдайға тікелей байланысты екені анықталды. Әлемдік аренада орын алған саяси, әлеуметтік жағдай әлемдегі миграцияның сипатына тікелей әсер еткен, сонымен қатар Жапонияның экономикалық, әлеуметтік әлеуеті мигранттарға, соның ішінде неке мигранттарына тартылыс күші болғаны айқындалды. Сондай-ақ қабылдаушы және жіберуші қоғамдағы ішкі және сыртқы факторлар неке миграциясының сипатына, сандық көрсеткішіне, яғни, өсуіне, азаюына тікелей әсер ететіні анықталды.

Кілт сөздер: халықаралық неке миграциясы, неке мигранттары, дамуы, тарихы, мобильділік, жаһандану саясаты

Кіріспе

Жапониядағы неке миграциясының даму үрдісінде өзіндік ерекшелігі бар. Жапонияның миграциялық саясаты қатал болса да, өзінің дамыған экономикасымен, тұрақтылығымен, қауіпсіз қоғам имиджімен миграцияға жайлы елдердің бірі. Миграция, халықтың мобильділігі халықаралық неке санының өсуіне ықпалы зор. Халықаралық неке миграцияға себеп не оның салдары болып табылады. Зерттеу жұмыстарында халықаралық неке - экономикасы дамыған елге дамушы елдерден экономикалық мүддені көздеп, жаңа өмір іздеп келген миграцияның салдары ретінде қарастырады. Халықаралық неке мигранттары, әсіресе әйелдер бастапқы кезде экономикалық, құқықтық тұрғыдан тәуелді, құрылымдық қыспаққа тап болған жәбірленуші, кейіннен жаңа өмір тандап келген, құрбан емес, өз тандыры үшін жауап бере алатын жеке тұлға ретінде қарастырылып, олардың жаңа қоғамға үйренуі, әлеуметтенуі, құқықтық статусы, миграциялық саясат қарастырылғанмен, Жапониядағы халықаралық некеге жалпы барлық елді қамтыған, оның дамуына шолу жасаған зерттеу жұмысы аз. Тек посткеңестік елдер ғана емес, Жапониядағы халықаралық неке мигранттарын бір аймақпен шектемей жалпы қарастырылып, талданады. Жапониядағы жаппай халықаралық некенің өсуі, сол кездегі экономикалық даму, ішкі демографиялық мәселелер, ауылдық жерде ерлердің саны

әйел адамдардан көп болуы, қалыңдықтардың жетіспеушілігі үлкен роль атқарды. Жапонияның экономикасы дамып, халықтың жағдайы жақсарып, білім алып, мансап қуып, отбасын құруға асықпайтын әйелдер санының өсуі, олар ауылдан қалаға білім алуға көшіп, сол жерде жұмыс істеп, тұрақтануы, ауылда тұрып, ауылшаруашылығымен айналысатын ер адамға отбасын құруын қиындатуы, әлеуметтік, экономикалық жағдайдың әртүрлі болуының нәтижесінде, ауылдық жерде әйел адамдары жұмыс істейтін салаларда жұмыс күші жетіспей, сырттан келетін жұмысшыларға тәуелділік пайда болды. Осы жағдай миграцияның феминизациялануына әсер етті. Дамушы, Оңтүстік шығыс Азия елдерінен, әсіресе, Филиппин елдерінен қызмет көрсету саласына, үй шаруашылығында жұмыс істейтін мигранттар келе бастады. Сонымен қатар осы кезде әртіс визасымен келетін еңбек мигранттар саны да өсті. Бұл жапон ер адамдары мен жұмысқа келген әйелдер арасындағы белгілі бір қарым- қатынастың дамып, халықаралық отбасылардың пайда болуына алып келді. Сондай-ақ, жергілікті басқару мекемелері халық санының күрт төмендеуін, ауылдарды жойылудан сақтау мақсатында, осындай отбасыларын көбейтуге тырысты. 1980-1990 жж. жергілікті басқару мекемелері Филиппин, Тайланд, Оңтүстік Корея елдерінің әйелдері келетін танысу турларына қаржылай көмек көрсетті. Сұраныс болғандықтан, неке агенттіктері көбейіп, «почтамен келген қалыңдықтар» пайда болды. Екінші жағынан некені үй, ауыл шаруашылығында жұмысшы көзі ретінде пайдаланған мысалдар бар. Бұл мигрант әйелдердің қоғам тарапынан стигматизацияға ұшырауына алып келді.

Жапониядағы неке миграциясын географиялық контекстіне келетін болсақ, бұл категория әртүрлі сипатта болған. Бірінші толқын Оңтүстік Шығыс Азия елдерінен келген қалыңдықтар болса, екінші толқын бұрынғы Кеңес Одағынан келген қалыңдықтар, бұл қалыңдықтардың ерекшелігі мәдени капиталы жоғары, білімді әйелдер. Ал, қазіргі кезде білім алу, мансап қуу, жаңа ел көру, жаңа өмір бастау мақсатында шетелде тұрып көргісі келетін жаңашыл, білімді неке мигранттар саны басымдырақ.

Құқықтық тұрғыдан неке визасына тәуелділікті екі жақтан қарастырылған. Жапонияда Spouse or child of Japanese National деген виза түрі бар. Бұл визаның артықшылығы еш шектеусіз жұмыс істеуге мүмкіндік береді, бірақ оны алу, ұзарту, тікелей жапон азаматы - жолдасының келісіміне байланысты. Зерттеу жұмысының мақсаты – Жапониядағы халықаралық некенің даму тарихын хронологиялық, географиялық контекстте қарастырып, салыстырмалы талдау жасау.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу жұмысын жазу барысында шолу, контент-анализ, жинау, талдау әдістері қолданылды. Scopus мәліметтер базасы мен J-stage – Жапониядағы ғылыми мақалалар мен журналдардың онлайн платформасынан жапон, ағылшын тілдерінде жазылған халықаралық неке, миграция, халықаралық неке мигранттары туралы 30-ға жуық жұмыстар жинақталды. Жиналған еңбектерде халықаралық неке миграциясындағы зерттелген бағыттар, елдер жеке-жеке қарастырылып, бұл процесс Жапонияда қай жылдары басталғаны, оның даму үрдісінен, ең көп зерттелген елдеріне, тақырыптарына байланысты бөліп, анықтама берілді. соның ішінде әртүрлі аймақтардан келген халықаралық неке мигранттарының мотивтерін, олардың қоғамға бейімделуін, өмірлік стратегияларын, Жапонияның миграциялық саясатын, заңдарын қарастырған жапон және шетелдік зерттеушілердің географиялық, хронологиялық категорияларға бөлініп, талданды. Соның нәтижесінде осы уақытқа дейін Жапонияда халықаралық неке мигранттары туралы зерттелген жұмыстарының негізгі бағыттары, трендеттері анықталды, сонымен қатар ең көп зерттелген елдер, осы тақырыптың жаң-жақты зерттелуіне не түрткі болғаны айқындалды.

Талқылау

Академиялық дискурста халықаралық неке термині 1867 ж бастап, жапон ресми құжаттарында кездеседі (Kamoto, 2001: 62–82). Жапон ғалымдары И. Камото, Ф. Нитта, Т. Хара, Ш. Такешита Жапониядағы халықаралық некенің пайда болуын, дамуын, халықаралық неке ұғымына анықтама берген. 2000 жж. Х. Комаи неке миграциясының дүниежүзінде белең алуын, оған себеп болған факторларды қарастырған, Н. Сузуки, Н. Пайпер Жапониядағы саны бойынша ең көп Оңтүстік Шығыс Азия елдерінен келген неке мигранттары Олар өз зерттеулерінде халықаралық неке мигранттарының қоғамға интеграциялануы, қоғамда қандай қиыншылықтармен кездесетінін анықтаған, В. Ким, В. Мухина, Е. Байбиков, К. Головина бұрынғы Кеңес Одағына кірген елдерден келген неке мигранттарының көшу себептері, салдары, олардың жаңа қоғамға бейімделуі, натурализациясын зерттеген.

Академиялық дискурста халықаралық неке термині 1867 ж бастап, жапон ресми құжаттарында кездеседі (Kamoto, 2001: 62–82). Бірақ 1873 ж дейін халықаралық некеге қатысты нақты ресми саясат болмады. Осы жылы Жоғарғы Кеңестің заңы шығып, № 103 тармағында жапон азаматы мен шетелдік азаматы арасындағы неке заңдастырылды. 1873–1897 жж аралығында қиылған 265 некенің 180-і халықаралық неке болған. бұл термин 1889 ж пайда болған Халықаралық неке мәселесін қарастыру Мәйдзи кезеңінен бастау алғанымен, алғашқы халықаралық неке толқыны екінші дүниежүзілік соғыстан кейін басталып, сэнсо ханаэмэ деген атаумен белгілі, Жапониядағы американдық базада қызмет еткен әскерилермен некеге тұрғандар. АҚШ әскери базасының Окинава аралында салынуы, осы аралға көптеген әскери адамдардың келуі жапон әйелдері мен американдық әскери адамдарының арасындағы махаббатқа, отбасын құруға алып келді (Kamoto, 2001; Komai, 2001; Kim, Balgoa, Yamamoto, 2022). Екінші толқын 1960–1970 жж. экономиканың жедел өсу кезеңімен байланысты. Шетелде жапон компаниялары ашылып, шетелде жұмыс істейтін, саяхаттайтын, білім алатын жапондардың саны өсті. Халықаралық некенің өсуі 1970 ж. басталады, 1965 ж. 0, 43% 1980 ж. 0,93%, ал 2005 ж. 5,77% өсті (Melody, Wen-Shan, 2007). 2005-2010 жж. күрт өсіп, 2010–2015 жж. күрт кеміп, 2020 жж. бастап қалыпты динамика сақталуда (Kim, Balgoa, Yamamoto, 2022: 5–6). Географиялық тұрғыдан Оңтүстік Азия, Оңтүстік Шығыс Азия елдері, посткеңестік мемлекеттер, Еуропа елдері қамтылған. Жапониядағы, жалпы Азиядағы миграцияның феминизациялануы халықаралық некенің өсуіне ықпал етіп, қоғамда көптеген қарама-қайшылық тудырып, зерттеу фокусына айналды. Оның ішінде Оңтүстік Шығыс Азия, Шығыс Азия мемлекеттерінен келген әйел адамдарының көп болуы, әсіресе Филиппин әйелдерінің қиын жағдайы, жапон қоғамында кемсітушілікке ұшырауы, халықаралық әйел саудасының белең алуы осы жағдайға жіті назар аударта бастады. Жапониядағы филиппин әйелдерінің образы 1980 ж. бастап екіұшты болды: әртістер «жапанюки» оларды бәрі пайдаланады, ақшаның артына түскен зұлым, «noson hanayome», «почта арқылы тапсырыспен алынған қалыңдықтар», «аштықтан құтқарушы қалыңдықтар» (Suzuki, 2003: 16-17). Ауылдық аймақтарда демографиялық дағдарыс, әйел адамдардың санының төмендеуі, жалғыз басты ер адамдардың көбею мәселесін, жергілікті басқару мекемелері филиппин әйелдерін ауылдық жерлердегі демографиялық мәселені шешудің бірден- бір жолы ретінде қолданды. 1980 ж. аяғында баспасөз көздерінде бақытты әйел кейпіндегі филиппин әйелдерін көрсетіп, олардың отбасына, жолдасының қартайған ата анасына қамқор болған әйелдерді суреттейтін бейнелер шықты, мұның артында жар емес жұмыс күшіне айналған, түнгі ойын сауық орындарында жәбір көріп жатқан әйелдердің тағдырлары жасырылған еді, бұл сол кездегі заңның әлсіздігі еді. Азия аймағындағы әйелдердің көші-қон мәселесі, мемлекеттің ролі, әйел еңбегін қажет ететін нарықтағы сұраныс, әйел мигранттарға қатысты саясат, заң аясында олардың құқықтарының реттелуі, әйел мигранттарына қатысты шектеулер, миграциялық заңның әйел адамдарға ер адамдарға қарағанда мүлдем басқаша қаралғанын көрсетті. Халықаралық некені бизнеске айналдырып, дамушы мемлекеттерден дамыған Жапонияға қалыңдықтарды алып

келу осы 1980-1990 жж. тән жағдай. Қалыңдықтар көбінесе Қытай, Оңтүстік Корея, Филиппин елінен болды. Осы кезеңдерде басқа елдегі қалыңдықтарға сұраныс өте жоғары болды, тіптен почта арқылы танысып, тұрмыс құрған жағдайлар да аз емес (Nakamatsu, 2003). «Asian wives», «western husbands» ұғымы пайда болды (Takeshita, 2001, Nakamatsu, 2003). Глобалды гипергамия ұғымына сәйкес қалыңдықтар дамушы Азия елдерінен келген болса, күйеу жігіттер дамыған Еуропа елдерінен келгендер болды. Қоғамда да, отбасында да еуропалық жігіттерге қатысты жақсы пікір қалыптасқан еді. Бұған себеп, миграциялық заңға сәйкес Еуропадан келген кәсіби деңгейлері жоғары жұмысшыларға артышылықтар көп болды.

1990 ж. дейін филиппин әйел адамдары мен жапон ер адамдары арасындағы халықаралық неке бір жақты зерттеліп келді. Халықаралық сауда субъектісіне айналған немесе жәбірленуші, көңіл көтеретін жерлерде жұмыс істейтін, ақша табудың артына түскен, кедей елінен шыққан әйелдер. Осы жылдардан бастап, жаһандану және әлеуметтік мәдени трансұлттану процесінің салдары жапон ер адамдары мен филиппин әйел адамдарының арасындағы халықаралық неке трансұлттық процесстерде маңызды орын ала бастады. Негізгі зерттеу жұмыстарында ол әйелдерді жәбірленуші немесе сауда нысаны ретінде көрсетті. Бірақ олардың жеке тәжірибелері, жаңа әлеуметтік жағдайға бейімделу жолдары қарастырылмады. Жалпы, ол әйелдер нені қалайды, олар кімдер деген мәселе сырт қалып отырды. Халықаралық некеде отбасылық, эмоциялық байланыстар, екі ұлттың ерекшелігі, ұлттық шекараның қиылысу мәселесі, жапон-филиппин отбасында өздерінің отбасылық өміріне деген үміттері, күресі бар (Suzuki, 2003: 214–217). Енді әйел-құрбан, халықаралық неке-кедейліктен, қиыншылықтан қашу, өз еліндегі шектелген бір шеңберден шығудың жолы ретінде ғана емес, өз бақытын іздеуші, адамның өз тағдырын өз қолына алып, жақсы өмірге, бақыт табу жолында шешім қабылдап, соны жүзеге асыру үшін ешнәрседен тайынбайтын агент ретінде қарастырылады. Осы уақытқа дейін қалыптасқан, некеге ұласатын әйелдер миграциясы үнемі кедейліктің салдары деген тенденция өзгерді. Халықаралық неке қалыңдықтар саудасы, әйелдерді пайдаланудың нәтижесі емес, сезімге негізделген, әлеуметтік, мәдени, тілдік қиыншылықтарға толы күрделі құбылыс. Әйелдер тек жәбірленуші ғана емес, олар сол құбылыстың негізгі себепшісі, қозғаушы күші. Сонымен қатар, халықаралық неке мәселесін қарастырғанда дамыған мемлекет өкілі, дамушы мемлекет өкіліне менсінбеушілікпен қарайтын, жеке мүддесі үшін, үй шаруасына көмектесетін әйел болса болды деген мақсатпен почта арқылы болашақ жарын іздеген жапон ер адамдарының бейнесінен кетіп, бақытты отбасылық өмірден үмітті, өзінің сезімі бар ер адамдарының бейнесін көруге болады. Сондай-ақ трансұлтты неке – бір оқиғаның соңы емес, керісінше үздіксіз процесс (Suzuki, 2003). Мұндай некеде тек екі адамның арасындағы байланыс, келіспеушілік, қиыншылықтар ғана емес, екі ұлт, екі мәдениет арасындағы келіспеушілік, қақтығыс болып табылады. Бірге тұру барысында өмір, сезім, қарым-қатынас туралы түсініктерін өзгерту, келісу арқылы бір шешімге келіп отырады. Халықаралық неке мигранттары тек әйелдер ғана емес. Жапонияға келіп, жапондықпен некелесіп, неке визасын алып, кейіннен ол тұрғылықты тұрғын визасына ауысып, жай жұмысшыдан жеке кәсіпкерге айналған пәкістандық ер адамдар- мигранттар бар. Өздері Жапонияда бизнес жасап, ал отбасылары Пәкістанға немесе үшінші бір жерге көшіп, жапон әйелдері өздері мигранттарға айналған жағдайлар да кездеседі. Сондай-ақ діни, мәдени өзгешеліктерге байланысты некедегі мәдени, бірегейлік аспектілердің өзгеруі де талданған. Өздерінің экономикалық жағдайларына байланысты, пәкістандықтар ұйымын құрып, сол жылдары жапон елінде мешіттердің көп пайда болуына әсер еткен осы пәкістандықтар деп көрсеткен. Яғни, қоғамға интеграциялануы, трансмәдени орта құру, сол мигранттардың қоғамдағы экономикалық, әлеуметтік жағдайына тікелей байланысты деп тұжырым жасауға болады. Өздерінің әлеуметтік жағдайларын жақсартып, қоғамдағы таптық жағдайын да жақсартып, қоғамға мүше болып қана қоймай өздерінің дінін, мәдениетін сол қоғамға алып келіп, трансұлттық қоғамының құрылуына үлесі деп қарастырса болады. Сонымен қатар

Оңтүстік Азия, Оңтүстік Шығыс Азия мемлекеттерінен көбінесе әйел адамдар көп кездессе, Пәкістан мемлекетінен көп жағдайда ер адамдар көп болғанын байқауға болады. Трансұлттық неке тақырыбында Оңтүстік Шығыс Азия мемлекеттерінен келген кәсіби біліктілігі төмен әйелдер мен жапон ауылдарында тұратын ерлер арасындағы неке мәселесі жан-жақты қарастырылып, ал орта тап өкілдері арасындағы аралас неке тақырыбы назардан тыс қалған. Ал, трансұлттық некеде қай ортаға, тапқа жататыны маңызды, бұл жерде виза алу, тұрғылықты жері мәселесі маңызды емес, бұл жерде неке тек миграцияның салдары, бастапқыда Жапонияға келу себебі басқа болғандықтан некеге тұру себебі де мүлдем басқа болады екен. (Igarashi, 2016).

Зерттеу нәтижелері

Халықаралық некені миграцияның салдары ретінде, миграция контекстінде зерттеп, бұрынғы кеңестік мемлекеттерден, соның ішінде Еуропа аймағынан келген орыс тілді әйелдер көп зерттеу жұмыстарында Еуропа елдеріне кіргізеді, бұлай топтастыру қате, Ресейден келген әйелдердің мақсат-мүдделері Оңтүстік Шығыс Азия мемлекеттерінен келген әйелдерге ұқсас екен (Mukhina, 2013). Бірақ В.Мухинаның пікірінше неке миграциясын жеке құбылыс ретінде, миграцияның салдары ретінде қарастырған зерттеулер аз екен. Бұл зерттеуші халықаралық некені жеке құбылыс ретінде қарап, миграциямен арасындағы байланысты зерттеп, мемлекеттік құрылымдардың роліне баға берген. Бұрынғы пост-кеңестік мемлекеттерден келген неке мигранттарын қарастырған зерттеушілердің пікірінше, олардың басты мотивтері экономикалық мүдде, яғни, дамуы жағынан Жапониядан артта қалған елден келетін азаматтардың басты мақсаты жағдайы жақсы ер азамат тауып, тұрмыс құру, Жапонияда қалу. (Kim, 2014: 28–38). В. Ким жұмыстарында халықаралық неке деген не, халықаралық некенің зерттелуі, өткені мен қазіргі кездегі жағдайы, жар таңдауы, отбасы, ажырасу мәселелеріне тоқталған. Зерттеу жұмысында 1965–2019 жж. аралығында жапондықтардың шетелдіктермен некелесуін қарастырып, жасалған зерттеу жұмысынан халықаралық неке 1990 жылдан бастап өсіп, шарықтау шегі 2005 жылға келетіндігін көреміз. 20005 жылдан бастап 2015 жылдар аралығынада күрт кеміп, 2020 жылға дейінгі көрсеткіш бір қалыпты динамиканы сақтап тұрғанын байқауға болады. Сонымен қатар, гендерлік жағдай миграцияға себеп болған мәселені де жан-жақты қарастырған. Совет Одағы ыдырағаннан кейін қоғамдағы әйелдердің жағдайына қалай әсер еткенін, қалай өзгергенін, әйелдердің өз елдерін тастап, өз бақытын басқа елде іздеуіне не себеп болғанын зерттеп, бұрынғы Кеңес мемлекеттерінің әйелдерінің, соның ішінде Ресей әйелдерінің мақсаттары, себептері, оған жету жолдары, соған жету үшін жасаған іс-әрекеттері мүлдем басқа болғанын анықтаған. Бұл жерде әл халықтың, елдің тарихи, саяси, әлеуметтік жағдайын, бірегейлігін, мәдениетін ескеру керек екенін көруге болады. Яғни, бұрынғы кеңес одағына кірген 15 мемлекеттің географиялық жағдайы, этникалық құрамы, мәдениеті, ұлттық бірегейлігі әртүрлі болған. Оның барлығы халықтың дүниетанымына, өмір-салтына, көзқарасына әсері бары сөзсіз. Сондықтан әр елді өз ерекшелігіне байланысты қарастыру маңызды екенін, әр елде миграция себебі, салдары әртүрлі болатынын көре аламыз. Сондай-ақ бұл еңбектің құнды жері- Жапониядағы 2012 жылы Ресей, Украина, Беларусь, Қазақстан, Өзбекстан, Қырғызстаннан келген, жапондықтарға тұрмысқа шыққан әйелдер санын көрсеткен. Әр елден қанша адам дәл сол уақытта Жапонияда тұрып жатқанын біле аламыз. Сонымен қатар осы елдерден келген 45 әйелден интервью алып, сол әйелдердің әңгімесінен үзінді келтірген. Әр әйелдің жасы, қандай себеппен Жапонияға келгені жайлы егжей-тегжейлі сұрап, интервью алған. Бұл ақпаратты болашақ зерттеу жұмыстарында дереккөз ретінде пайдалануға болады. Посткеңестік мемлекеттерінен Жапонияға келген неке мигранттары туралы зерттеген жұмыстарында В. Мухина халықаралық некені миграциялық әлеуметтану тұрғысынан қарастырған. Мәдениетаралық неке, ұлтаралық неке, трансұлттық неке ұғымдары арасындағы айырмашылықтарға түсінік берген. Мәдениетаралық неке-

миграциясыз, ұлтаралық неке- жұбайлардың біреуінің миграциясы, трансұлттық неке-отанымен қарым-қатынас сақталған (Mukhina, 2013). Яғни, әр некенің өзіндік ерекшелігі бар, бір түсінікпен қабылдау қате болады. Халықаралық некені жеке әлеуметтік құбылыс, бір-бірін қайта құратын, неке және миграция институттарының қиылысу нүктесі, халықаралық некені жеке қарастыру қажет, сонымен қатар ол неке мен миграция ұғымдарынан ажырату дұрыс емес. Көп жағдайда халықаралық неке миграцияның салдары немесе халықаралық неке миграцияға алып келеді. Екеуін жеке-жеке қарастыру мүмкін емес. Екі жас саяхаттау барысында немесе әлеуметтік желіде бір-бірімен танысып, ұнатып, некеге тұруға шешім қабылдап, неке тұрып, жарының еліне көшіп келеді, яғни романтикалық байланыс миграцияға ұласады, ал керісінше Жапонияда оқуға немесе жұмысқа келіп, сол жерде тұрып жүріп, болашақ жарымен танысып, некеге тұратын кейстер бар, бұл жерден миграцияның халықаралық некеге алып келгенін көреміз. Әртүрлі мысалдар бар, мүлдем басқа екі азаматтың отаны болып табылмайтын елде танысып, неке тұрып, кейін Жапонияға тұрақты тұруға келгендер де болуы мүмкін, бірақ некенің себебі әртүрлі болғанымен, екі ел азаматының арасындағы халықаралық неке мен миграция процесі бір-бірімен тығыз байланысты екені анық, сонымен оны әлеуметтік құбылыс ретінде қарастыру да маңызды, себебі, халықаралық неке ол тек екі адам, екі отбасы, екі әулет арасындағы қарым-қатынас аясынан шығып, екі түрлі мәдениет, кей жағдайда екіден де көп мәдениет, тіл, дін, дүниетанымды, елді қамтитын құбылыс. Өте күрделі, қиыншылықтарға толы, дегенмен, ерекше, өзіндік тартымдылығы бар құбылыс деп айтуға болады. Сонымен қатар В. Мухинаның ұсынысы ретінде миграциялық заңды қайта қарастыру ұсынған. «Неке визасына» балама ретінде некеден тыс статусты заңдастыру (Mukhina, 2013). Неке визасы әйел адамдарды ер адамдарға тәуелді болуға мәжбүрлейді, некеді бақытсыз болса да, ажырасқан жағдайда неке визасынан айырылып, еліне қайтуға мәжбүр болатынын білетін әйел адам, қиындықтарға шыдауға, күйеуі тарапынан кемсітушілік болса да шыдауға мәжбүрлі, кейде ер адамдар әйелдерінің қиын жағдайын біліп, «неке визасыз» ешқайда кетпейді деп әлімжеттік жасауын жалғастырады. Әйел адам қоғамға интеграцияланбаса, жұмысы болмаса, ер адамға толық тәуелді болса, оның өмірі де қиын. Яғни, зерттеуші орыс тілді әйелдердің халықаралық некесінің үш өлшемін ұсынады: күйеуімен байланыс, жергілікті қоғамға қосылуы, мемлекетпен байланысы (Mukhina, 2013). Осыған байланысты әйел адамдардың қоғамға бейімделуі, ары қарай еркін өмір сүріп кетуі тікелей байланысты деп айтуға болады. Өмірі тек күйеуіне байланысты әйелдердің сол қоғамдағы өмірі де қиын болады. Қорытындылай келгенде, В. Мухина халықаралық некенің құрылымдық, институционалдық пішінін қарастырған. Посткеңестік елдерден келген Жапониядағы неке мигранттарын зерттеген ғалымдардың бірі- В.Ким. Зерттеуші халықаралық неке мәселесін гендерлік саясат аясында қарастырады. Мақалада өкімет құрған үш гендерлік моделді атап көрсетеді: 1920–1950 жж.: жұмыскер әйел – өндірістің толыққанды мүшесі. 1960–1980 жж.: интеллигент әйел – ер адамдармен бәсекелес бола алатын білімді әйел. 1980 ж. соңынан бастап: үй шаруасындағы әйел – экономикалық дағдарыс нәтижесі. Бірақ экономикалық тұрақсыздық және арқасүйер ер-азаматтың болмауы «үй шаруасындағы әйел» идеалы жүзеге асыртқызбады. Шынайы мен идеалды өмір арасындағы текетіреске алып келді. Экономикалық дағдарыс, ер адамдар арасындағы жұмыссыздық ер адамдардың арасындағы ішкіліктің, жұмыссыздықтың, кедейшіліктің өсуі, мемлекеттің патриархалды үлгіні ұсынып, бірақ оны жүзеге асыруға жағдай жасамады. Осылай өз елдерінде гендерлік идеалды таппағандықтан, соны жүзеге асыру мақсатында, шетелден, соның ішінде Жапониядан жар іздей бастайды, шетелдікке тұрмысқа шығу арманы, соған жету жолындағы стратегиялар. Яғни, шетелдікке тұрмысқа шығу жолдарын іздей бастайды және соған жету үшін әртүрлі іс- әрекетке барған. Соның ішінде, келесі сттарегияларды анықтаған: шет тілдерін оқиды, шетелдік компанияларда жұмыс істейді, танысу сайттарын, агенттіктерін қолданады, Жапонияға еңбек визаларымен барып,

клиенттермен, жұмыс берушілермен некеге тұрады. Мемлекет танған гендерлік модель әйел адамдардың өз бақытын басқа елден іздеуіне алып келді (Kim, 2014: 27).

1-кесте. Халықаралық некенің зерттелу деңгейі.

№	Авторы, шыққан жылы, тілі	Тақырыбы	Мазмұны
1	Nitta F. 1988 жапон тілінде	Kokusai kekkon: Trends in Intercultural Marriage in Japan	Жапонияда халықаралық некенің пайда болуы, тарихы, 1980 жж. қалыптасқан трендтер, 1985 жылы қабылданған заң бойынша бір ата-анасы жапондық болса, баласы жапон азаматтығын ала алатындығы, бұл уақытқа дейін тек әкесі жапон азаматы болса ғана баласы жапон азаматы бола алатын, осы заңның қоғамдағы халықаралық некеге көзқарастың өзгеруіне алып келді. Сонымен қатар 1985 ж. жапон газетінде жапон ер адамдарымен некеге тұрған батыс әйелдері туралы мақала шығады, сонымен қатар осы жылдары халықаралық неке туралы көптеген кітаптар жарық көреді, осының бәрі халықаралық некеге қатысты пікірлердің өзгеруіне ықпал еткенін, Жапонияда халықаралық неке қатысты жаңа трендтің қалыптасқанын ашып көрсеткен. Asian women, western partners
2	Hara T. 1996 жапон тілінде	Recent Trends in "International Marriages" and "International" Births in Japan	Жапониядағы қазіргі кездегі халықаралық неке мен халықаралық отбасы зерттеулеріндегі негізгі трендтер, халықаралық неке мен отбасы санының өсуімен байланысты факторлар қарастырылған. Сонымен қатар осы некеде туған “international children” мәселесі зерттелген.
3	Kamoto I. 1997 жапон тілінде	Kokusai kekkon to rekishi shyakai gakuteki ruikai	Жапониядағы ең алғаш рет халықаралық неке мәселесі ғылыми дискурс ретінде қарастырыла бастағаны, тарихы, дамуы зерттелген
4	Takeshita Sh. 1998 жапон тілінде	The degree of Social Acceptability toward Intercultural Marriage	Жапон қоғамының халықаралық некеге қарым-қатынасы, қалай қабылдайтыны зерттелген, жалпы, қоғамға халықаралық некелен қандай өзгеріс алып келетіндігі зерттелген.
5	Suzuki N. 2000 ағылшын тілінде	Women Imagined, Women imaging: Re/presentations of Filipinas in Japan since the 1980s	Жапон қоғамындағы филиппин әйелдерінің бейнесі қарастырылған. Өртіс визасымен келіп, эңтертеймент саласында жұмыс істеген филиппин әйелдері мен ауылдық аймақтарда құтқарушы ролін ойнаған филиппин әйелдердің бейнесіне талдау жасалған.
6	Komai H. 2001 ағылшын тілінде	Foreign migrants in contemporary Japan	Жапониядағы мигранттар, соның ішінде неке мигранттарының қоғамға қалай бейімделгені, бейімделу кезеңдері, оған әсер ететін ішкі және сыртқы факторлар қаралған.
7	Takeshita S. 2001 жапон тілінде	Kokusai Kekkon no Shakaigaku	Жапондар мен шетелдіктер арасындағы халықаралық некеге анықтама беріп, олардың ерекшелігін зерттеген.

8	Piper N. 2003	Wife or Worker? Worker or Wife? Marriage and Cross-Border Migration in Contemporary Japan	Осы уақытқа дейін жазылған зерттеу жұмыстарына шолу жасалып, миграция мен халықаралық неке арасындағы байланысты қарастырып, осы уақытқа дейін әйел неке мигранттарына беріліп келген анықтаманы қайта қарастыру екендігін айтады Mail-order bride, Asian women
9	Baibikov E. 2006 ағылшын тілінде	Russian wives in Japan: Identity Re-construction and its Implications for Social Integration of Foreign Spouse	Кансай аймағында тұратын Ресейден келген халықаралық неке мигранттарынан интервью алып, соның негізінде жапон қоғамына интеграциясын, ұлттық бірегейлігінің өзгеруін зерттеген жұмыс.
10	Morgan Ch. V., Hoffmann J. P. 2007 ағылшын тілінде	International Marriages in japan: A prefecture-level analysis	Жапонияның ауыл-аймақтарындағы халықаралық некені зерттеп, еңбек мигранттарының халықаралық неке санының өсуіне әсерін қарастырған.
11	Liaw K., Ochiai E., Ishikawa Y. 2007 ағылшын тілінде	Feminization of Immigration in Japan Marital and Job Opportunities	Кәсіби біліктілігі төмен, қара жұмысшылардың жетіспеушілігі 1990 ж. жапон өкіметінің миграция саясатына өзгеріс енгізуіне алып келді. Әсіресе денсаулық сақтау саласында жұмысшылардың жетіспеушілігі, ауылдық жерлерде әйел адамдардың санының төмендеуі шетелден әйел мигранттарының көптеп келуінің халықаралық некеге әсері қарастырылған.
12	N. Suzuki 2007	Marrying a Marilyn of the Tropics: Manhood and Nationhood in Filipina Japanese marriages	Әлемдік, жергілікті масштабтағы гендерлік түсініктер, әлемдік түсінікте ер адамдардың басым болуы, гендерлік. ұлттық бірегейлік аясындағы қалыптасқан құндылықтардың филиппин әйелдері мен жапон ерлерінің арасындағы некеге әсері зерттелген. Бірінші, үшінші әлем арасындағы қарым-қатынас талданған.
13	Kamiya H., Lee Ch. W. 2008 ағылшын тілінде	International Marriage Migrants to Rural Areas in South Korea and Japan: A comparative analysis	Жапония және Оңтүстік Кореяның ауылдық аймақтарында халықаралық неке мигранттарының соның ішінде әйел мигранттарының санының өсуі, оның алғышарттары зерттелген. Екі елдегі жағдайға салыстырмалы талдау жасалған. Rural bride, mail-order-bride
14	Suzuki N. 2012 ағылшын тілінде	Forever in Love? Labour, Temporality, and Filipino Women in Japan	Жапонияға әртіс визасымен, еңбек мигранты болып келген филиппин әйелдерінің қазіргі кездегі жағдайы, жапон ер адамдарымен некеге тұрып, бақытты өмір құра алды ма, олардың жұмыс істейтін негізгі салаларына талдау жасаған.
15	Kawaguchi D., Lee S. 2012 ағылшын тілінде	Brides for Sale: Cross-Border Marriages and	Дамушы Азия елдерінен дамыған Азия елдеріне, соның ішінде Жапония, Оңтүстік Корея, Сингапур, Тавань елдеріне қалыңдықтардың импорты қарастырылған. Бұған себеп ретінде әйел адамдардың арасында білім

		Female Immigration	алып, мансап қуған әйел санының өсуі деп анықтаған. Эмпирикалық зерттеулермен осы гипотезаны дәлелдеген, яғни білімді әйелдер некеге тұруға ұмтылмайтынын ашып көрсеткен.
16	Kim V. 2012 ағылшын тілінде	Migration Policies vs. Entertainers: Female Labor Migrants in Japan from the Former USSR	Миграциялық саясаттың көңіл көтеру саласына әртис визасымен посткеңестік мемлекеттерден келетін неке мигранттардың келу жолдары, олардың Жапониядағы жағдайы, жапондықтармен некеге тұру себептерін қарастырған.
17	Muhina V. 2012	Contemporary Immigration Policies in Japan Migration Policies and Cross-National Marriage in Japan: Routes to Settlement	Жапониядағы иммиграциялық саясат пен халықаралық неке арасындағы байланысты зерттеген. Жапонияға неке мигранттарының келу жолдары қарастырылған.
18	Muhina V. 2012	Sociology of Cross-National Marriage: A case of Russian-speaking Wives in Japan	Орыс тілді әйел мигранттарының мысалында Жапониядағы халықаралық некені қарастырған. Азиялық, еуропалық қалыңдықтар деп аймақ бойынша зерттеу толыққанды әйел неке мигранттарының бейнесін бермейтінін анықтаған, себебі Ресей еуропа елі болғанымен, орыс әйелдерінің Жапонияға келу алғышарттары, себебі Оңтүстік Азия елдерінің, соның ішінде филиппин әйелдерінің жағдайынан ұқсас екені қаралған.
19	Jones G.W. 2012 Ағылшын тілінде	International Marriages in Asia: What we do know, and What Do we need to know	Оңтүстік Азия, Оңтүстік Шығыс Азия елдеріндегі халықаралық некенің күрт өсуі, оған не әсер етті, осы бағытта қандай трендер қалыптасты, қандай ішкі және сыртқы факторлар бар деген мәселелер зерттелген.
20	Kim V. 2014 ағылшын тілінде	Gender Politics and Its Impact on female Marriage Migration: Women from Former Soviet Union Countries in Japan	Әйел неке мигранттары шыққан елдергі гендерлік саясаттың, қоғамдағы әйелдің ролінің Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін қалай өзгергені және оның әйелдердің бақытын шетелдерден іздеу стратегиялары қарастырылған.
21	Masako Kudo 2015	Transnational Families in a Global Circulation Context: The Case of Cross-border Marriages between	80 жж Жапониядағы пакистан мигранттарының көбеюінің нәтижесі жапон әйелдері мен пакистан ер адамдарының арасында некенің өсуіне алып келген тенденцияны зерттеп, мәдени, діни мәселе осындай трансұлттық некелерде қалай шешілетіні зерттелген.

		Japanese Women and Pakistani Migrants	
22	Morgan Ch. V., Trieu M. M., Stephens A., Nemoto R. 2016 ағылшын тілінде	A grounded typology of foreign-born spouses in Japan: The motivations behind migration to Japan	Бұл мақала миграцияның салдары не соған себеп болған халықаралық неке тұруға не итермелейді, халықаралық некеге тұратын кімдер деген мәселені зерттеп, типологиясын жасаған, зерттеу нәтижесінде миграция, халықаралық неке миграциясының себебін экономикалық қажеттілік, әлеуметтік мүмкіндік екі түрге бөлген. western males/Japanese females to Japanese males/Asian females.
23	Sayaka Osanami Torngren, Nahikari Irastorza, Miri Song 2016	Toward building a conceptual framework on intermarriage	Дамыған елдердегі халықаралық некенің өсуі, мигранттардың қоғамға интеграциялануы, мәдени бейімделу мәселесі зерттелген
24	K. Golovina 2018	Procuring, Crafting and Sensing: Affect and Material Practices of Russian Women in Japan	Бұл мақалада Ресейден келген неке мигранттарының күнделікті өмірі, әлеуметтік желідегі онлайн топтары, бір-бірімен қарым-қатынасы, баратын дүкендері, тойлайтын ұлттық, діни мерекелі қарастырылып, зерттелген.
25	Kim V., Yem N. 2022 жапон тілінде	Nihon to kankoku no Kokusai kekkon wo meguru jyoukyou	Жапония және Оңтүстік Кореядағы посткеңестік мемлекеттерден келген әйел неке мигранттардың жағдайы, қоғамға бейімделуі жеке тәжірибе негізінде қарастырылған, сонымен қатар осы екі елдегі миграциялық саясаттың халықаралық некеге әсері зерттелген
26	Kim V., Balgoa N., Yamamoto B. 2022 ағылшын тілінде	The Politics of International marriage in Japan	Бұл еңбек Жапониядағы халықаралық некенің тарихы, саясаты, қазіргі жағдайы, күнделікті өмірдегі қоғам, отбасы арасындағы қарым-қатынас зерттелген
27	Sari K. Ishii 2022	Remarriage migration of women in Asia: The case of Japan	Жапониядағы Азия елдерінен келген әйел неке мигранттарының әртүрлі екендігін эмпирикалық зерттеу арқылы дәлелдеген. Оларды біржақты қарастыру қате екендігін анықтаған.
28	Kim V., Yem N. 2023 ағылшын тілінде	Integration of international marriage migrants: Russian-speaking female marriage migrants in Japan and South Korea	Жапония және Корей Республикасындағы посткеңестік елдерден келген неке мигранттардың қоғамға интеграциялану процесі, қандай кедергілерге тап болады, қабылдаушы отбасының, жұбайының интеграцияның тез әрі жеңіл өтуіне ықпалы қандай деген мәселені сапалы зерттеу тәсілі негізінде қарастырылған.
29	Kikuko Nagayoshi, Sayaka Osanami	What does Intermarriage Say about	Халықаралық некені интеграцияның бір түрі ретінде қарастырып зерттеген, халықаралық некенің өсуінің бір себебі ретінде Жапонияның қатал миграциялық

	Törngren, Hirohisa Takenoshita 2023	Immigrant Integration in Japan? The Maintenance of a National and Gender Hierarchy through Marriage Norm	саясатын көрсеткен. Яғни, Жапонияда қалудың, жұмыс істеудің бір жолы жапон азаматымен некеге тұру.
30	Trivinia Athina Sari, Kurniawaty Iskandar 2024 ағылшын тілінде	Migration decision-making of Indonesian women married to Japanese men	Екі елдің арасындағы қарым-қатынастың нығаюы, Азидағы мобильділіктің өсуінің екі елдің арасындағы халықаралық некенің өсуіне ықпалы зерттелген.

2-кесте. Халықаралық некенің эволюциясы.

Кезеңі	Атауы	Зерттеу фокусы	Авторлар
XIX ғ. Эдо з.а	Consort of a foreigner (らしゃ めん)	Еуропалық ер адам мен бірге тұрған жапон әйелдерін атаған, архаизм, кемсіту мақсатында қолданған.	Takeshita Sh., 1998 Takeshita S., 2001
XIX ғ.а. Мэйжи кезеңі	Marriages between hired foreigners and Japanese women (雇われ外 国人と日本人女性 の結婚)	Мэйжи дәуірінде елді қайта құру кезеңінде шетелден еуропалық мамандар- ғалым, инженерлер, әскерилер арнайы шақырылды. Сол еуропалықтармен қиылған неке өкімет тарапынан мамандарды елде қалдыру мақсатында қолданғандықтан, қоғам тарапынан қарсылық болмады, бірақ заң тұрғысынан көптеген қиындықтарға тап болды	Kamoto I., 1997 Takeshita Sh., 1998 Takeshita S., 2001
1910– 1945	Cross-border marriages between Japanese and Koreans (内鮮結 婚)	Жапонияның Кореядағы колониалдық билігі кезіндегі пайда болған неке түрі	Kamoto I., 1997 Takeshita Sh., 1998 Takeshita S., 2001
1945– 1950	War brides (戦争花嫁)	Екінші дүниежүзілік соғыс аяқталғаннан кейін, Жапония территориясында АҚШ әскери базаларындағы америкалық әскерилер мен жапон әйелдерінің арасындағы неке	Kamoto I., 1997 Takeshita Sh., 1998 Takeshita S., 2001
1970– 1990	Rural brides (農村 花嫁)	Ауыл аймағына келін болып түскен қалыңдықтар	Morgan Ch. V., Hoffmann J. P., 2007 Liaw K., Ochiai E., Ishikawa Y., 2007 Kamiya H., Lee Ch. W., 2008
	Mail-order-brides	Хат арқылы танысып, келген қалыңдықтар	Piper N., 2003
	Asian wives, European husbands	Азиялық келіндер, еуропалық күйеу балалар	Takeshita Sh., 1998 Komai H., 2001

			Morgan Ch. V., Trieu M. M., Stephens A., Nemoto R., 2016
1990 – қазіргі уақытқа дейін	Contemporary cross-border marriages (現代の国際結婚):	Қазіргі заманғы халықаралық неке мигранттары	
	Asian wives	Азиялық қалыңдықтар	Piper N., 2003 Kawaguchi D., Lee S., 2012 Sari K. Ishii, 2022 N. Suzuki, 2024
	Russian wives/ Russian speaking wives	орыс/орыс тілді қалыңдықтар	Baibikov E., 2006 Muhina V., 2012 Kim V., 2012, 2014 K. Golovina, 2018 Kim V., Yem N., 2022, 2023

Жүргізілген зерттеу жұмысының нәтижесінде зерттеушілер сапалық, сандық зерттеу тәсілдері нәтижесінде аралас неке көші-қонның не қайта көші-қонның себебі болғандығын немесе оның салдары екенін анықтап, шетелдік жұбайының Жапонияға қалай келді, олардың әлеуметтік-экономикалық жағдайы қандай деген сұраққа жауап берген. Сонымен қатар қай аймақтан қау уақытта неке мигранттарының келгенін, олардың қалай келгенін, оған не әсер еткенін байқауға болады. Мемлекеттің, жергілікті басқару жүйесінің саясаты, тек Жапонияның ішкі саясаты ғана емес, жалпы әлемдегі өзгерістер, неке мигранттары келетін елдегі ішкі экономикалық, әлеуметтік, саяси жағдай әсер ететіні анықталған. Бұл жерде тек экономикалық мүмкіндік не қажеттілік аясында шектеліп, халықаралық некенің толық бейнесін бермейді. Бұл жерде экономикалық қажеттілік, экономикалық, әлеуметтік мүмкіндіктер, мигрант шыққан елдегі саяси, экономикалық, әлеуметтік, гендерлік саясаттың қысымы, Жапонияның тұрақты, қауіпсіз қоғам имиджі т.б. факторлардың жиынтығы халықаралық неке мигранттарының өсуіне себеп болып, ал оның салдары сол елдегі неке мигранттарының қоғамға интеграциялануы, қоғаммен, отбасымен қарым-қатынасы, осы процестерде өту кезіндегі кездесетін қиыншылықтары, бейімделудің тез, жеңіл не қиын өтуіне әсер ететін факторлар қабылдаушы қоғам мен отбасына, сонымен қатар неке мигрантының өзінің мәдени капиталына да тікелей байланысты екенін көреміз. Жаһандану саясатымен бірге келген жаһандық экономика, неке, отбасы үнемі өзгеріп, даму үстінде. Адамның өмірге көзқарасы, дүниетанымы өзгеріп, сонымен қатар өмір сүру салты да өзгеріске ұшыраған. Халықаралық некені де сол өзгерістің бір аспектісі ретінде қарастыруға болады. Сонымен қатар «Asian wives», «European husbands», «Russian wives/Russian speaking wives» деген бір жақты зерттеу аясынан шығып, жалпы жаһандық контекстте әр елдің өзіндік ерекшелігі бар екені анықталды. Барлық Азиялық, Еуропалық елдерді бір қалыпқа салып қарау дұрыс емес. Әр елдің өзіне тән саяси, экономикалық, мәдени, діни ерекшеліктері бар. Яғни, әртүрлі ұлт, халықтың өкілі ретінде әр мигранттың өзіндік басқа ұқсамайтын жеке тәжірибесі бар.

Қорытынды

Жапониядағы халықаралық некенің эволюциясына талдау жасау нәтижесінде халықаралық неке мигранттарының да, оған деген қоғамның қарым-қатынасы, олардың тап болатын қиыншылықтары сол кезеңдегі қабылдаушы қоғам- Жапониядағы саяси, әлеуметтік, экономикалық жағдайға, жіберуші қоғам-халықаралық неке мигранттардың еліндегі саяси,

әлеуметтік, экономикалық жағдайға тікелей байланысты. Жалпы жаһандық деңгейдегі өзгерістер халықаралық некенің дамуына, үрдісіне, сипатына тікелей ықпал ететіні анықталды. Халықаралық некені әртүрлі кезеңдерде қабылдаушы қоғам да, неке мигранттары да әртүрлі мақсаттарға жету үшін пайдаланған. Сонымен қатар Жапониядағы тарихи, саяси, экономикалық, әлеуметтік процесстер, жаһандық деңгейдегі өзгерістер халықтың, жеке адамдардың өміріне, дүниетанымына, өмір сүру салтына үлкен өзгерістер алып келді. Бір территория, бір аймақ, бір ұлт, бір тіл, мәдениет, дін арасында шекара, шектеу жойылуда. Халықаралық неке соның бір мысалы. Академиялық дискурста қолданылатын жаһандық әлем, жаһандық неке, жаһандық отбасы қазіргі біздің әлемнің шындығына айналды. Әрине, барлық ел мұнымен күресуде, қазіргі таңда өзіндік бірегейлігін сақтап қалу әр елде өзекті мәселе. Бірақ жаһандану саясатымен басталған бұл үрдісті тоқтату мүмкін емес.

Әдебиеттер:

Baibikov, 2006 – *Baibikov E.* Russian wives in Japan: Identity re-construction and its implications for social integration of foreign spouse // *Shakai Shisutemu Kenkyuu*. 2006. № 9. P.125–127.

Davison, Peng, 2021 – *Davison J., Peng I.* Views on immigration in Japan: identities, interests, and pragmatic divergence // *Journal of Ethnic and Migration studies*. 2021. Vol. 47. №11.

Golovina, 2018 – *Golovina K.* Procuring, Crafting and Sensing: Affect and Material Practices of Russian Women in Japan // *Vestnik of Saint Petersburg University*, № 63(2). 2018. P.488-505.

Hara, 2001 – *Hara T.* Recent Trends in "International Marriages" and "International" Births in Japan // *Kazokushyakai kenkyu*. 1996. №8. P. 67-79.

Igarashi, 2014 – *Igarashi Z.M.* Intimacy Crossroads: Turkish-Japanese Transnational Marriages Through Lenses of Culture, Religion and Gender. Waseda University, 2014. P.44-48 (in Eng.).

Kamiya, Lee, 2008 – *Kamiya H., Lee Ch. W.* International Marriage Migrants to Rural Areas in South Korea and Japan: A comparative analysis // *Geographical Review of Japan Series*. 2010. №81(1). P. 60-67.

Kamoto, 1997 – *Kamoto I.* Kokusai kekkon to rekishi shyakai gakuteki ruikai // *Japanese sociological review*. 1997. № 48(1). P.62-82.

Kim, 2012 – *Kim V.* Migration Policies vs. Entertainers: Female Labor Migrants in Japan from the Former USSR. In 2nd Afrasian International Symposium – Multiculturalism in Asia. 2012. P. 64-78.

Kawaguchi, Lee, 2012 – *Kawaguchi D., Lee S.* Brides for Sale: Cross-Border Marriages and Female Immigration. Harvard Business School, 2012.

Torngren, Irastorza, Song, 2016 – *Torngren S., Irastorza, Song.* Toward building a conceptual framework on intermarriage // *Ethnicities*. Vol.16. №4. 2016. P. 497.

Kim, 2014 – *Kim V.* Gender politics and its impact on female marriage migration: Women from former Soviet Union countries in Japan // *Japan Social Innovation Journal*. 2014. № 4(1). P. 28–38.

Kim, Balgoa, Yamamoto, 2022 – *Kim V., Balgoa, N., Yamamoto B.* International marriages, past and present. In *The politics of international marriage in Japan* // *Rutgers University Press*, 2022.

Kim, Yem, 2022 – *Kim V., Yem N.* Nihon to kankoku no Kokusai kekkon wo meguru jyoukyou. Osaka University Knowledge Archive. 2022.

Kim, Yem, 2023 – *Kim V., Yem N.* Integration of international marriage migrants: Russian-speaking female marriage migrants in Japan and South Korea // *Asian and Pacific Migration Journal*. 2023. Vol. 32. №3. P. 426-45.

Komai, 2001 – *Komai H.* Foreign migrants in contemporary Japan // *Trans Pacific Press*, 2001. P. 33–46.

Liaw, Ochiai, Ishikawa, 2007 – *Liaw K., Ochiai E., Ishikawa Y.* Feminization of Immigration in Japan Marital and Job Opportunities. Asian cross-border Marriage Migration. International Institute for Asian Studies. 2007. 49 p.

Masako, 2015 – *Masako K.* Transnational Families in a Global Circulation Context: The Case of Cross-border Marriages between Japanese Women and Pakistani Migrants // Bulletin of the National Museum of Ethnology. 2015. № 40. P.71–84.

Morgan, Trieu, Nemoto, 2016 – *Morgan Ch., Trieu M., Nemoto R.* A grounded typology of foreign-born spouses in Japan: The motivations behind migration to Japan // Ethnicities. 2016. № 16(4). 2016.

Morgan, Hoffmann, 2007 – *Morgan Ch. V., Hoffmann J. P.* International Marriages in Japan: A prefecture-level analysis // International Journal of Sociology of the Family. 2007. №1. 157 p.

Mukhina, 2012 – *Mukhina V.* “Investigating Dimensions of Cross-National Marriages: A Case of Russian-Speaking Wives in Japan.” In Immigration and Settlement: Challenges, Experiences, and Opportunities. 2012. Toronto: Canadian Scholars’ Press Inc., P.131-145.

Mukhina, 2012 – *Mukhina V.* Sociology of Cross-National Marriage: A case of Russian-speaking Wives in Japan. Kumamoto: Kumamoto daigaku shiyakubunkakagaku kenkyuuka, 2012.

Jones, 2012 – *Jones G.W.* International Marriages in Asia: What we do know, and What Do we need to know. 2012.

Mukhina, 2013 – *Mukhina V.* Migration Policies and Cross-National Marriage in Japan: Routes to Settlement // International Journal of Social and Cultural Studies. 2013. № 6. P. 77-93.

Nitta, 1988 – *Nitta F.* Kokusai kekkon: Trends in Intercultural Marriage in Japan // International Journals of Intercultural relations. 1988. Vol. 12. P. 205-232.

Sari, 2022 – *Sari K. I.* Remarriage migration of women in Asia: The case of Japan // International Migration. 2022. № 61. P. 190-196.

Nagayoshi, Törngren, Takenoshita, 2023 – *Nagayoshi K., Törngren S., Takenoshita H.* What does Intermarriage Say about Immigrant Integration in Japan? The Maintenance of a National and Gender Hierarchy through Marriage Norm // Journal of Immigrant and Refugee Studies. 2023. 21(2). P.171-188.

Piper, 2003 – *Piper N.* Wife or Worker? Worker or Wife? Marriage and Cross-Border Migration in Contemporary Japan // International Journal of Population Geography. № 9. 2009. (in Eng.).

Sari, Iskandar, 2024 – *Sari T., Iskandar K.* Migration decision-making of Indonesian women married to Japanese men// The International Journal of east Asian Studies. 2024. №13(1).

Suzuki, 2000 – *Suzuki N.* Women Imagined, Women imaging: Re/presentations of Filipinas in Japan since the 1980s // U.S.-Japan Women’s Journal. English Supplement. №19. 2000. P. 150.

Suzuki, 2007 – *Suzuki N.* Marrying a Marilyn of the Tropics: Manhood and Nationhood in Filipina Japanese marriages // Anthropological Quarterly. 2007. Vol. 80. №2. P. 427-454.

Suzuki, 2012 – *Suzuki N.* Forever in Love? Labour, Temporality, and Filipino Women in Japan. In 2nd Afrasian International Symposium – Multiculturalism in Asia. 2012.

Takeda, 2023 – *Takeda A.* Intimate mobilities- International marriage and migration: Japanese marriage migrants floating between Japan and Korea // John Wiley and Sons Ltd. 2023 (in Eng.).

Takeshita, 2001 - *Takeshita Sh.* The degree of Social Acceptability toward Intercultural Marriage // Kazokushyakai kenkyu. 2001. №10 (2). P. 71-82.

References:

Baibikov, 2006 – *Baibikov E.* Russian wives in Japan: Identity re-construction and its implications for social integration of foreign spouse // Shakai Shisutemu Kenkyuu. № 9. 2006. P.125–127.

Davison, Peng, 2021 – *Davison J., Peng I.* Views on immigration in Japan: identities, interests, and pragmatic divergence // Journal of Ethnic and Migration studies. Vol 47. №11. 2021. (in Eng.).

Golovina, 2018 – *Golovina K.* Procuring, Crafting and Sensing: Affect and Material Practices of Russian Women in Japan // *Vestnik of Saint Petersburg University*. № 63(2). 2018. P.488-505. (in Eng.).

Hara, 2001 – *Hara T.* Recent Trends in "International Marriages" and "International" Births in Japan // *Kazokushyakai kenkyu*. №8. 1996. P. 67-79. (in Jap.).

Igarashi, 2014 – *Igarashi Z.M.* Intimacy Crossroads: Turkish-Japanese Transnational Marriages Through Lenses of Culture, Religion and Gender. Waseda University, 2014. P.44-48. (in Eng.).

Kamiya, Lee, 2008 – *Kamiya H., Lee Ch. W.* International Marriage Migrants to Rural Areas in South Korea and Japan: A comparative analysis // *Geographical Review of Japan Series*. №81(1). 2010. P. 60-67. (in Eng.).

Kamoto, 1997 – *Kamoto I.* Kokusai kekkon to rekishi shyakai gakuteki ruikei // *Japanese sociological review*. № 48(1). 1997. P. 62-82. (in Jap.).

Kim, 2012 – *Kim V.* Migration Policies vs. Entertainers: Female Labor Migrants in Japan from the Former USSR. In 2nd Afrasian International Symposium – Multiculturalism in Asia. 2012. P. 64-78. (in Eng.).

Kawaguchi, Lee, 2012 – *Kawaguchi D., Lee S.* Brides for Sale: Cross-Border Marriages and Female Immigration. Harvard Business School. 2012. (in Eng.).

Torngren, Irastorza, Song, 2016 – *Torngren S., Irastorza, Song.* Toward building a conceptual framework on intermarriage // *Ethnicities*. Vol.16 №4. 2016. 497 p. (in Eng.).

Kim, 2014 – *Kim V.* Gender politics and its impact on female marriage migration: Women from former Soviet Union countries in Japan // *Japan Social Innovation Journal*. № 4(1). 2014. P. 28–38. (in Eng.).

Kim, Balgoa, Yamamoto, 2022 – *Kim V., Balgoa, N., Yamamoto B.* International marriages, past and present. In *The politics of international marriage in Japan* // *Rutgers University Press*, 2022. (in Eng.).

Kim, Yem, 2022 – *Kim V., Yem N.* Nihon to kankoku no Kokusai kekkon wo meguru jyoukyou. Osaka University Knowledge Archive, 2022. (in Eng.).

Kim, Yem, 2023 – *Kim V., Yem N.* Integration of international marriage migrants: Russian-speaking female marriage migrants in Japan and South Korea // *Asian and Pacific Migration Journal*. Vol 32. №3. 2023. P. 426-451. (in Eng.)

Komai, 2001 – *Komai H.* Foreign migrants in contemporary Japan // *Trans Pacific Press*, 2001. P. 33–46. (in Eng.)

Liaw, Ochiai, Ishikawa, 2007 – *Liaw K., Ochiai E., Ishikawa Y.* Feminization of Immigration in Japan Marital and Job Opportunities. Asian cross-border Marriage Migration. International Institute for Asian Studies, 2007. 49 p. (in Eng.).

Masako, 2015 – *Masako K.* Transnational Families in a Global Circulation Context: The Case of Cross-border Marriages between Japanese Women and Pakistani Migrants // *Bulletin of the National Museum of Ethnology*. № 40. 2015. P.71–84. (in Eng.).

Morgan, Trieu, Nemoto, 2016 – *Morgan Ch., Trieu M., Nemoto R.* A grounded typology of foreign-born spouses in Japan: The motivations behind migration to Japan // *Ethnicities*. № 16(4). 2016. (in Eng.).

Morgan, Hoffmann, 2007 – *Morgan Ch. V., Hoffmann J. P.* International Marriages in Japan: A prefecture-level analysis // *International Journal of Sociology of the Family*. №1. 2007. 157 p. (in Eng.).

Mukhina, 2012 – *Mukhina V.* “Investigating Dimensions of Cross-National Marriages: A Case of Russian-Speaking Wives in Japan.” In *Immigration and Settlement: Challenges, Experiences, and Opportunities*. 2012. Toronto: Canadian Scholars’ Press Inc., P.131-145. (in Eng.).

Mukhina, 2012 – *Mukhina V.* Sociology of Cross-National Marriage: A case of Russian-speaking Wives in Japan. Kumamoto: Kumamoto daigaku shyakaibunkakagaku kenkyuuka, 2012 (in Eng.).

Jones, 2012 – *Jones G.W.* International Marriages in Asia: What we do know, and What Do we need to know. 2012. (in Eng.).

Mukhina, 2013 – *Mukhina V.* Migration Policies and Cross-National Marriage in Japan: Routes to Settlement // International Journal of Social and Cultural Studies. № 6. 2013. P. 77-93. (in Eng.).

Nitta, 1988 – *Nitta F.* Kokusai kekkon: Trends in Intercultural Marriage in Japan // International Journals of Intercultural relations. Vol. 12. 1988. P. 205-232. (in Jap.).

Sari, 2022 – *Sari K. I.* Remarriage migration of women in Asia: The case of Japan // International Migration. № 61. 2022. P. 190-196 (in Eng.).

Nagayoshi, Törngren, Takenoshita, 2023 – *Nagayoshi K., Törngren S., Takenoshita H.* What does Intermarriage Say about Immigrant Integration in Japan? The Maintenance of a National and Gender Hierarchy through Marriage Norm // Journal of Immigrant and Refugee Studies. 21(2). 2023. P.171-188. (in Eng.).

Piper, 2003 – *Piper N.* Wife or Worker? Worker or Wife? Marriage and Cross-Border Migration in Contemporary Japan // International Journal of Population Geography. № 9. 2009. (in Eng.).

Sari, Iskandar, 2024 – *Sari T., Iskandar K.* Migration decision-making of Indonesian women married to Japanese men// The International Journal of East Asian Studies. №13(1). 2024. (in Eng.).

Suzuki, 2000 – *Suzuki N.* Women Imagined, Women imaging: Re/presentations of Filipinas in Japan since the 1980s // U.S.-Japan Women's Journal. English Supplement. №19. 2000. 150 p. (in Eng.).

Suzuki, 2007 – *Suzuki N.* Marrying a Marilyn of the Tropics: Manhood and Nationhood in Filipina Japanese marriages // Anthropological Quarterly. Vol. 80. №2. 2007. P. 427-454. (in Eng.).

Suzuki, 2012 – *Suzuki N.* Forever in Love? Labour, Temporality, and Filipino Women in Japan. In 2nd Afrasian International Symposium – Multiculturalism in Asia. 2012. (in Eng.).

Takeda, 2023 – *Takeda A.* Intimate mobilities- International marriage and migration: Japanese marriage migrants floating between Japan and Korea // John Wiley and Sons Ltd. 2023 (in Eng.).

Takeshita, 2001 – *Takeshita Sh.* The degree of Social Acceptability toward Intercultural Marriage // Kazokushyakai kenkyu. №10 (2). 2001. P. 71-82. (in Eng.).

*¹Нурелова А. М. ²Ниномия Т.

^{1, 2}Казахский Национальный Университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан
E-mail: ¹nurelova_assiyal@kaznu.edu.kz, ²s0430062.ninomiya@gmail.com

РАЗВИТИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ БРАЧНОЙ МИГРАЦИИ В ЯПОНИИ

Аннотация. Целью исследовательской работы является обзор развития международных браков в Японии и литературы, написанной на эту тему, и анализ развития истории международных браков в хронологическом, географическом контексте. Основное направление исследования - международная брачная миграция, тенденции ее развития. Новизна статьи – анализ развития международной брачной миграции с момента ее появления в академическом дискурсе Японии и до наших дней, основные регионы-лидеры брачной миграции в Японии, задачи-сбор, систематизация, определение направлений изучения данной темы, написанной на японском, английском языках, в открытом доступе в базе данных. Результаты исследования рекомендуем к использованию при обзоре, анализе истории международной брачной миграции, тенденций развития в Японии. Было собрано и проанализировано около 30 работ японских и зарубежных исследователей, изучавших мотивы брачных мигрантов из разных регионов, их интеграцию в общество, жизненные стратегии невест в сельских районах, миграционную политику Японии, законы, написанные на японском, английском языках. Методология исследования - обзор, систематизация, контент-анализ. В результате сбора, анализа данных выявлено, что развитие международной брачной миграции напрямую зависит от политической, экономической, социальной ситуации в Японии, и во всем мире, а так же, что политическая,

социальная ситуация сложившаяся на мировой арене, напрямую повлияла на характер миграции в мире. Так же мы видим, что внутренние и внешние факторы в принимающем и направляющем обществе напрямую влияют на характер, количественный показатель брачной миграции, т. е. на рост, уменьшение брачных мигрантов в стране.

Ключевые слова: международная брачная миграция, брачные мигранты, развитие, история, мобильность, глобализация

*¹Nurelova A.M. ² Ninomiya T.

^{1, 2}Al-Farabi Kazakh National University

E-mail: ¹nurelova_assiyal@kaznu.edu.kz, ²s0430062.ninomiya@gmail.com

DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER MARRIAGE MIGRATION IN JAPAN

Abstract. The purpose of the research work is to review the development of international marriage in Japan, collect the literature written on this topic and analyze the development of the history of international marriage in a chronological, geographical context. The main area of research is international marriage migration, the trend of its development. The novelty of the article is the development of international marriage migration from its appearance in the academic discourse of Japan to this day, identification and analysis of the main leading regions, tasks - collection, systematization, determination of research directions of literature written in Japanese and English Available in databases. The results of the study are recommended for use when reviewing, analyzing the history of international marriage in Japan, development trends, trends. To determine the development of the research topic, about 30 works of Japanese and foreign researchers who studied the motives of marriage migrants from different regions, their integration into society, life strategies, brides in rural regions, migration policy, laws of Japan, written in Japanese and English, were collected and analyzed. Research Methodology-Review, systematization, grouping, content analysis methods were used. As a result of the collection, grouping, analysis of data, it was found that the development of international marriage migration is directly related to the political, economic, social situation in Japan, the world. It was established that the political and social situation that took place on the world stage directly influenced the nature of migration in the world, as well as the economic and social potential of Japan was a force of attraction for migrants, including marriage migrants. It was also found that internal and external factors in the receiving and sending of society directly affect the nature, quantitative indicator, i.e., increase, decrease in marital migration.

Key words: cross-border marriage migration, marriage migrant, development, history, mobility, globalization

Авторлар туралы мәліметтер:

Нурелова А.М. – «8D02207-Шығыстану» мамандығының PhD докторанты, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан

Ниномия Такаши, PhD, Шығыстану факультеті, Қиыр Шығыс кафедрасының доцент м.а., Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан

Information about authors:

Nurelova A. – 2-year Phd student of the specialty “8D02207-Oriental Studies”, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Ninomiya Takashi, PhD, Faculty of Oriental studies, Department of Far East Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Информация об авторах:

Нурелова А.М. – PhD докторант «8D02207-Востоковедение», КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Ниномия Такаши, PhD, и.о. доцента кафедры Дальнего Востока факультета Востоковедения, КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Келіп түсті 28 мамыр 2026 жыл

Қабылданды 20 шілде 2026 жыл